
VÁCLAV KRÁLÍČEK

Tři roky krve

DRUHÁ ANGLO-HOLANDSKÁ
VÁLKA 1665–1667

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Václav Králíček, 2020

Cover © Karel Kárász, 2020

Cover Illustration © Vaclav V. Killer, 2020

Photos © archiv autora, National Maritime Museum, Rijksmuseum,
Wikimedia Commons, 2020

Drawings © Martin Ďásek, Václav Králíček, 2020

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2020

ISBN 978-80-7557-249-3 (print)

ISBN 978-80-7557-858-7 (ePub)

ISBN 978-80-7557-859-4 (mobi)

ISBN 978-80-7557-860-0 (pdf)

OBSAH

Místo předmluvy	13
Nutné přede hry	15
Snad konečně mír	15
Pracovní obchodníci	17
První válka	22
Zdálo by se... preludium	31
První preludium	35
Svoboda a volný obchod	40
Merkantilismus v praxi	43
Druhé, mnohem důležitější preludium	44
Diplomaté	52
Dřevo, dělové koule, železo i lůj	60
Vít, mlhy, písek, příliv	68
Francouzská politika, vody a obchod	70
Poslední záchvěvy míru	72
První záchvěvy budoucí války včetně rekapitulace	75
... v srpnu	75
... v říjnu	76
... v listopadu a prosinci	76
Velitelé	81
Princ Jakub vévoda z Yorku (1633–1701)	81
Ruprecht Falcký (1619–1682)	83
George Monck, vévoda z Albemarle (1608–1670)	86
Michiel Adriaenszoon de Ruyter (1607–1676)	89
Cornelis Tromp (1629–1691)	91
Jacob Banner lord Wassenaer, lord Obdam (1610–1665)	93
1665	95
První měsíce prvního roku války	96
„A prosazujte naše právo...“	99
Lowestoft	102
Bergen nebo také bitva u Vågen	122
Ošklivý podzim anglické flotily	134

Politický podzim na souši	137
Veselejší podzim u holandské flotily.	138
Münsterské intermezzo	143
Středomoří a Asie	146
Trpké plody vítězství u Lowestoftu	149
1666	154
Nový rok.	154
Jaro v Anglii	157
Zmatky a zase zmatky.	161
Čtyřdenní bitva	170
Nenápadné počátky	170
Ráno 11. června – když se dva hledají.	173
Po poledni 11. června.	176
Den druhý – sobota	186
Den třetí – neděle.	194
Den čtvrtý – pondělí	201
Když utichla děla	211
Den svatého Jakuba.	213
Velké požáry.	222
Holmes's Bonfire	223
Velký požár Londýna	226
1667	233
Smutné vánoční svátky, a ještě smutnější Nový rok.	233
Mírová jednání	234
Výlet na Medway a do Chathamu.	236
Anglické pobřeží naposledy.	259
Konečně mír.	262
Místo epilogu dvě anglické karibské tečky.	267
Třetí a definitivní válka.	273
Chronologie	274
Vybraná literatura	276

1666

Na válku jsou zapotřebí tři věci – peníze, peníze a zase peníze!

Volná citace z románu *Tisícročná včela* od Petera Jaroše

Nový rok

Když v lednu 1666 vyhlásila Francie válku Anglii, Ludvík XIV. se konečně rozhodl pomoci Spojeným provinciím, ale zároveň se pokusil nevratně nezhoršit své vztahy s Karlem II. Angličtí obchodníci včetně rodin dostali lhůtu tři měsíců k opuštění francouzské půdy. Anglický král tento akt správně pochopil jako určité vstřícné gesto a v dopise sestře Henriettě Anně opětovně zdůraznil snahu o dobré vztahy mezi ním a Francií.

V únoru se Holanďanům podařilo uzavřít definitivní alianci s dánským královstvím. Od tohoto okamžiku už nemohla žádná anglická loď proplouvat úžinami Sound. Do Anglie se tak ze severských zemí neměl dostat ani kousek velmi kvalitního dřeva téměř strategicky důležitého pro stavbu lodí. Už v dubnu na tuto „proradnost“ Karel II. odpověděl tím, že se počaly vydávat *Letters of Marque* povolující stíhat a zajímat dánské lodě.

Ač neutrální, Dánsko ve skutečnosti následovalo příklad Švédska. Tiše podporovalo anglické lodě ve svých vodách, ale zároveň si nechalo Francií a Nizozemím neutralitu zaplatit, protože obě země na rozdíl od Karla II. neměly problém dát dohromady požadovanou hotovost.

Už počátkem února se anglická eskadra pod velením sira Jeremyho Smithe na palubě sto dělové *Sovereign* vydala do Středomoří. Jednalo se o slavnou *Sovereign of the Seas*, nyní přebudovanou a z valné většiny zbavenou původní nádherné zlacené výzdoby. Loď byla kdysi osobním dítkem Karla I. a jeho velkou chloubou. Eskadra proplula Biskajským zálivem a doplnila zásoby čerstvé pitné vody v Cádiz. Jednalo se kromě jiného i o určitou demonstraci síly, a tak to také Ludvík XIV. pochopil. I to bylo důvodem, že rozhodl, aby jeho nová velká válečná flotila, kterou

intenzivně budoval, měla své domovské přístavy ve Středomoří. Převaha jeho loďstva v této oblasti měla být na první pohled zřejmá. Na rozdíl od atlantického pobřeží, kde jen těžko mohl soupeřit s kapacitami anglických loděnic. Proto také i on podporoval Maury v jejich snahách o ovládnutí Tangieru, a tím oslabení anglického vlivu.

Flotila pod velením François de Vendôme vévody de Beaufort (1616–1669) kotvila v Toulonu, menší uskupení Atlantické flotily mělo domovský přístav v Brestu. Ludvík XIV. původně zamýšlel vévodu de Beaufort vyslat do Atlantiku společně s brestskou flotilou na podporu Holanďanů, ale když se ve Středomoří objevil sir Jeremy Smith, a jak hlásili agenti, v čele dvaceti lodí, obával se oprávněně, že nepůjde jen o podporu Tangieru. Zejména poté, co se sir Smith dozví, že se Francie v lednu 1666 přidala na holandskou stranu.

François de Vendôme, vévoda de Beaufort (Jean Nocret, 1615–1672)

Vévoda de Beaufort byl členem královské rodiny, ovšem to byla bohužel jeho jediná kvalifikace na velitele floty. O námořním boji nevěděl téměř nic. Možná i to byl důvod, proč došel k přesvědčení, že potřebuje nejméně třicet válečných lodí, aby dokázal eliminovat Smithovu eskadru. Prozatím jich měl jen osmnáct a jedinou možností se mu jevilo využít obchodní lodě a popřípadě menší lodě z Alžíru, které se mu podařilo zabavit. Ale jejich posádky neměly žádné válečné zkušenosti a na jejich spolehlivost se také nedalo sázet. Loděnice v Toulonu se potýkaly s naprostým nedostatkem osazenstva a nepřekvapivě i peněz. Většina financí, která na jih z Paříže dorazila, totiž putovala do rukou severoafrických pirátů na vykoupení zajatých francouzských obchodních lodí.

Vyslání sira Smithe byl vynikající tah. Původně vůbec nezamýšlel blokovat francouzské lodě ve Středomoří, jeho úkolem skutečně byla ochrana Tangieru a obchodních lodí proplouvajících Gibraltarem. S tím souvisel také boj proti případným holandským lupičům operujícím ze španělského Cádizu. Navíc byly zprávy o síle jeho eskadry opravdu zveličené. Do Tangieru dorazilo jen čtrnáct válečných lodí a čtyřem z nich se krátce po zakotvení během velkého vlnobití natolik poškodily stěžně, že bylo nutné je odeslat zpět do Anglie k opravám. V lednu dorazily jako posila dvě válečné lodě, původně převážely anglického vyslance do Portugalska, a až v březnu se vrátily opravené tři z původních čtyř. Ve skutečnosti Smith počátkem jara disponoval patnácti loděmi, dvěma zápalnými a kečem.

Zato francouzské síly v Toulonu posílil komandér Jan Gideonsz. Verburgh (asi 1600–1667) svými třemi válečnými, třemi dozbrojenými obchodními a dvěma zápalnými loděmi. A z Atlantiku do Středomoří mířil i Abraham Duquesne markýz du Bouchet (1610–1688), velitel Atlantické flotily s dvanácti svými a dvaceti holandskými fregatami. Plánem bylo sevřít eskadru sira Smithe do kleští. Do celé připravované akce vstoupila nečekaně náhoda. Smithovi byl v březnu doručen rozkaz k návratu do vlasti. I jeho lodě se měly zúčastnit letní kampaně, a tak 26. března Tangier opustil.

Aniž by cokoliv tušil, de Beaufort vyplul z Toulonu 19. dubna a vydal se v čele třiceti dvou válečných lodí doprovázených devíti zápalnými a skupinou obchodních plavidel směrem k Gibraltaru. Počasí mu nepřálo, mlhy a vítr komplikovaly cestu, navíc putoval přístav od přístavu, aby se k nim mohly přidat další obchodní lodě. Když se 30. dubna Ludvík XIV. dozvěděl o Smithově odplutí, neprodleně o tom informoval de Beauforta, nicméně nařídil pokračovat dle plánu. To už se eskadra pomalu roztáhla do dálky kvůli nezkušenosti velitelů a špatnému stavu některých plavidel. Když dorazili do Cádizu, anglický konzul s radostí konstatoval, že lodě, které v tak ubohém konvoji dorazily z Malagy či Janova, by dvacet anglických fregat snadno rozstřílelo na kousky. Jiný si zase přidal přirovnáním admirálovy staré lodě k plazícímu se slimákovi. Celá akce tak nakonec vyzněla do ztracena...

Jaro v Anglii

Královské námořnictvo nebylo během zimy v nejlepším stavu, navíc část lodí muselo vyčlenit na střežení pobřežních tras lodí převážejících uhlí z Newcastleu. A i když Karel II. získal od EIC půjčku ve výši padesáti tisíc liber, bylo to zoufale málo. Peníze chyběly všude, množily se krádeže materiálu, vybavení i ve skladištích potravin. Docházelo k výpadkům v dodávkách, které se téměř pravidelně namísto peněz platily jen kvitancemi. Dělníci v loděnicích často odmítali nastoupit do práce, protože jim námořnictvo dlouhé měsíce dlužilo mzdu.

Teprve nyní se projevílo to, na co upozorňoval sir Coventry krátce před válkou. Už tehdy sepsal v soukromém memorandu, které dal přečíst jen svým nejbližším přátelům, několik závažných důvodů, proč není nyní vhodné vyvolat válku s Nizozemím. Nejenže znal špatnou finanční situaci královny pokladny, ale zároveň upozorňoval na fakt, že koruna pravděpodobně zaplatí příliš velkou cenu za možnosti obchodu, který nakonec může zůstat jen v představách. Jako poslední námitku proti nadšencům ženoucím zemi do války uvedl, že „obohacení obyvatelstva ožebračením Koruny není dobrá politika“. Anglie vyprovokovala válku

s největší finanční velmocí současné Evropy a nyní, až příliš pozdě, zjišťovala, že sama není schopna válku financovat.

Přesto se v dubnu v Nore sešla impozantní síla válečných lodí a 3. května 1666 k flotile dorazili i oba velitelé, princ Ruprecht a lord Albemarle. Výkonnost loděnic se nedala srovnat s těmi holandskými, nicméně se přes objektivní potíže s penězi podařilo přestavět *Victory* (druhá tohoto názvu, z původní dvačtyřicetidělové byla v roce 1666 přebudována na dvaosmdesátidělovou druhé třídy) a zároveň spustit na vodu dvě lodě třetí třídy. Na dalších pěti nových včetně *Great London* už dokončovali jejich výstroj. Mnoho lodí dostalo těžší děla a Samuel Pepys se snažil, jak mohl, aby lodě dostatečně zásobil. Stabilně přetrvávajícím problémem bylo mužstvo, press gangy se sice činily, jenže jak je námořníci jen zdálky zahlédli, utíkali před nimi, jak mohli. Soustavně hrozilo nebezpečí, že lodě budou sice připravené, ale bez posádek.

Noví velitelé částečně zahýbali i důstojnickým sborem. Osobně se narodili na vlajkovou *Royal Charles*, která vedla Červenou eskadru. Ve velení je doplňovali viceadmirál sir Christopher Myngs a kontradmirál sir Joseph Jordan. Velení Bílé eskadry převzal sir Thomas Allin společně s viceadmirálem Jeremy Smithem a kontradmirálem sirem Thomasem Teddimanem. Modrou čili zadní eskadru dostal na povel sir George Ayscue a viceadmirál sir William Berkeley a kontradmirál John Harman. Princ Ruprecht si ve svém doprovodu přivedl nyní už sira Roberta Holmese, kterého pověřil velením na jedné nové lodi třetí třídy. Ve flotile se objevil další oblíbenec, sir Edward Spragge. Většinou však na ubytovacích palubách zůstali osvědčení veteráni z předchozích bojů.

Vzápětí po velitelích do Nore dorazil král v doprovodu vévody z Yorku na třídní návštěvu flotily. Celý čas trávili v rozhovorech s veliteli a pečlivou prohlídkou zakotvených lodí. Těsně před svým odjezdem 15. května se na palubě starého *Triumphu* sešli se sirem Edwardem Spraggem. Velmi utajovaným důvodem schůzky byla skutečnost, že sir Edward měl ve Francii svého člověka a ten se pravděpodobně pohyboval v nejvyšších kruzích u dvora.

Už 20. května se princ Ruprecht v dopise vévodovi z Yorku zmínil o de Beaufortovi a jeho cestě k Gibraltar, ale především o velkém, bohatě naloženém konvoji francouzských a holandských obchodních lodí. Tvrdil, že vlajková loď francouzské Atlantické flotily včetně několika fregat kotví u Belle-Ille nedaleko západního pobřeží Bretagne a rozhodně čeká na setkání se Středomořskou flotilou, a tedy i s konvojem.

Prince informace velmi upoutala a hned následující den putoval k hraběti Arlingtonovi dopis podepsaný oběma veliteli a navrhuje věnovat pozornost jak vévodovi, tak doprovázenému konvoji. Poslem

Sir Edward Spragge

byl osobně sir Spragge v doprovodu informátora. Krále zpráva natolik zaujala, že na neděli 23. května svolal radu. Nejprve vyzpovídali sira Spraggea a poté, co jej poslali pryč, jako první hovořil Arlington. Tvrdil, že holandská flotila stále kotví v Texelu a chybí jí dostatek posádek, ale jeho slova byla v příkrém rozporu se slovy sira Williama Morice, který – jak tvrdil Clarendon – měl vždy ty nejlepší informace. On naopak uváděl, že Holanďané mají všechny lodě připravené a jsou schopni během několika dní vyplout.

Následující ráno se vyslanci královské rady osobně vydali do Nore a na palubu *Royal Charles* dorazili odpoledne. Přivítal je lord Albemarle, princ Ruprecht byl v té době na břehu, šel si zalovit, aby přišel na jiné myšlenky. Coventry a Carteret položili lordovi otázku, která – jak vysvětlili – byla pro krále zásadní. Šlo o to, jak velkou část vlastního loďstva je nutné vyčlenit k likvidaci námořních sil Francie, aniž by to ohrozilo připravované tažení proti holandské flotile. Po bouřlivých debatách nad seznamy lodí bylo nakonec rozhodnuto vydělit dvacet těch nejrychlejších lodí pod velením viceadmirála sira Christophera Myngse na palubě právě přebudované *Victory*. Mezitím se do porady vložil navrátilivší se princ Ruprecht.

Překvapivě trval na tom, že v čele eskadry se vydá on osobně na palubě *Royal Charles* tak, jak mu to slíbil král. Rozhodlo se tedy, že celá flotila opustí Nore a popluje dolů k Dows, kde se od ní princ Ruprecht bude moci v případě potřeby oddělit.

Přípravy na vyplutí narušila zpráva, která zahýbala celým dvorem. Tato zásadní informace dorazila 24. května z Paříže. Williamson v ní hlásil, že král Ludvík nařídil navýšit počet mužů v kompaniích každého regimentu a zároveň se údajně chystal vydat na inspekci své flotily v La Rochelle, kde prý se mělo na lodě nalodit nejméně pět až šest tisíc vojáků. To mohlo znamenat jen jediné. Ludvík XIV. se připravoval na intervenci na ostrovech. V úvahu přicházelo Skotsko či odbojné Irsko. To ve válkách s Francií již tradičně představovalo problém. Angličané se snažili všemi možnými způsoby zjistit skutečné záměry Francouzů. Všichni čekali pokyny od krále, především princ Ruprecht. Nakonec

přece jen sir Spragge přivezl pokyny 3. června zároveň s dopisem vévody z Yorku. Jak vévoda sděloval, král se po uvážení rozhodl vyslat prince Ruprechta dolů do Kanálu. Měl sledovat pohyby francouzské flotily a zničit ji. Princ dostal k dispozici již předem vybraných dvacet lodí z flotily. Jak bylo předtím dohodnuto, měl proplout Kanálem, kde se k němu u mysu Lizzard měly připojit další plavidla. Pro případ, že nenarazí na Francouze, pokyny dále nařizovaly křížovat u pobřeží maximálně po dobu osmi dní, ale ne dále než k Gironde (soutok řek Garonny a Dordogne severozápadně od Bordeaux). Teprve z dopisu se princ dozvěděl o možném nebezpečí invaze. Pokud by náhodou narazil na loď plné vojáků, měl je okamžitě zničit. V případě, že narazí na flotilu bez vojáků, ale mířící ke Skotsku, měl se ji pokusit zastavit a zároveň neprodleně vyslat loď se zprávou k hlavní flotile.

Pokyny přesto vynechaly důležitou část, a sice určení struktury velení. *Royal James*, na kterou se nalodil, byla původně vlajkovou lodí sira Thomase Allina. Nakonec se princ Ruprecht rozhodl a požádal sira Allina, aby zůstal na lodi jako vlajkový kapitán. Rozhodnutí bylo ze strany prince Ruprechta logické, potřeboval mít jako pravou ruku zkušeného námořníka. Pro Allina to naopak byla špatná volba. Nejenže přišel o vlastní velení, ale bylo mu jasné, že v případě úspěchu to bude Ruprechtovo vítězství, zato možný neúspěch padne na jeho hlavu.

Zmatky a zase zmatky

Stále nebylo jasné, co provedou Francouzi. Arlington 25. června na základě různých hlášení Jamese Fitz-Thomase Butlera vévody Ormonda (1610–1688), poručíka-generála a vojenského velitele Irska, varoval před hrozící invazí. Ten si na oplátku stěžoval na naprostý nedostatek financí na opravu pevností a výplatu žoldu, nehledě na neustále probíhající vzpouru vojenské posádky v Carrickfergusu.

Mezi těmito zprávami se najednou objevila jiná, jíž zachytili Angličané a která naopak upozorňovala na francouzský požadavek vyslání několika holandských lodivodů pro flotilu v Toulonu a Marseille. Požadavek byl zdánlivě nelogický, vždyť francouzští lodivodi Kanál dobře znali.

Václav Králíček
Tři roky krve

Druhá anglo-holandská válka 1665–1667

Přebal s využitím obrazu Vaclava V. Killera a grafickou úpravu navrhl Karel Kárász.

Nákresy bitev vyhotovil Václav Králíček.

Mapy nakreslil Martin Ďásek.

Fotografie archiv autora, National Maritime Museum, Rijksmuseum, Wikimedia Commons.

Edice Polozapomenuté války, svazek 47.

Edici řídí Jan Halada a Václav Kotrman.

Odpovědný redaktor Martin Ďásek.

Vydalo Nakladatelství Epoque s. r. o.,

Kaprova 12, 110 00 Praha 1,

v roce 2020 jako svou 753. publikaci.

První vydání, 280 stran.

Sazbu a litografii provedlo studio Prestig.

Vytiskl Akcent tiskárna Vimperk, s. r. o.

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Knihy Nakladatelství Epoque můžete zakoupit u svého knihkupce nebo si

je lze objednat s 25% slevou přímo u nás:

v e-shopu na adrese: www.epocha.cz,

e-mailem na adrese: objednavky@epocha.cz,

písemně na adrese: Kaprova 12/40, 110 00 Praha 1 – Staré Město,

nebo telefonicky na čísle: 224 810 353.

facebook.com/nakladatelstvi.epocha